

PODROBNÝ POPIS PROGRAMU

„REGIONÁLNÍ POTRAVINY“

- **Autor:** Ing. Radka Báčová
- **Kontakt na autora:** ra.bacova@gmail.com
- **Datum poslední úpravy:** červen 2020

- **Anotace:**
Interiérový program v ekocentru nebo ve školní třídě. Cílem programu je pochopit původ některých potravin, které kupujeme. Žáci zjistí, odkud se do České republiky dováží a jaká jsou úskalí tohoto dovozu. Získají přehled, kde je možné získat regionální produkty a jak je poznat. Součástí programu je také ochutnávka vybraných regionálních produktů.

- **Čas**
  - **programu:** 180 minut
  - **přípravy před programem:** 30 minut

- **Prostředí:** učebna, školní třída

- **Cílová skupina:** 4.-7. třída ZŠ

- **Požadavky na účastníky:** přezůvky

- **Měsíce vhodné pro realizaci programu:** leden - prosinec

- **Organizace výuky:** Program je určený pro celou třídu, na některé části jsou žáci rozděleni do skupin

- **Pomůcky, materiál:** viz jednotlivé aktivity

- **Prioritní/doplňkové aktivity, časové dotace**

Celkový čas: 180 min

Aktivita	Čas. dotace	Priorita/doplňek
Aktivita č. 1: CO JE TO REGIONÁLNÍ?	5 min	Priorita
Aktivita č. 2: HRA POTRAVNÍ PYRAMIDA	10 min	Priorita
Aktivita č. 3: NÁKUP V SUPERMARKETU	20 min	Priorita
Aktivita č. 4: JAK POTRAVINY PUTUJÍ PO SVĚTĚ?	10 min	Priorita
Aktivita č. 5: HRA KUPUJEME ČESNEK Z ČÍNY	20 min	Doplňek
Aktivita č. 6: DOKUMENT CESTA BANÁNU	15 min	Doplňek
PŘESTÁVKA	20	
Aktivita č. 7: KDE KUPOVAT REGIONÁLNÍ POTRAVINY?	25 min	Priorita
Aktivita č. 8: REGIONÁLNÍ ZNAČENÍ	10 min	Doplňek

Aktivita č. 9: FARMÁŘSKÉ TRHY	25 min	Priorita
Aktivita č. 10: OCHUTNÁVKA	10 min	Doplňek
Aktivita č. 11: REFLEXE	10 min	Priorita

METODIKA PRO LEKTORY

Scénář - popis jednotlivých aktivit

Aktivita č. 1: CO JE TO REGIONÁLNÍ?

Dílčí cíl této aktivity: Zamyslet se nad tím, co si představuji pod pojmem region?

Čas: 5 minut

Prostředí: učebna, školní třída

Pomůcky, materiál: magnetická tabule, plakát s terčem naznačujícím vzdálenosti, magnetky

Podrobný popis: Poté, co žáky přivítáme na programu, se jich zeptáme, co si představí pod pojmem region. Na magnetickou tabuli umístíme plakát s nakresleným terčem. Doprostřed terče napíšeme název obce, ze které třída přijela. Jednotlivé kružnice potom znázorňují hranice obce, okresu, kraje a nakonec celé republiky. Každý žák dostane jednu magnetku a umístí ji na terč tak daleko od středu, jak on sám vnímá slovo region. Pokud není k dispozici magnetická tabule, lze vše nakreslit na velký papír a body kreslit fixem. Plakát umístíme na viditelné místo a nyní ho dál nekomentujeme.

Přechod k další aktivitě/závěrečné slovo:

Teď se pojdme podívat, co všechno vaše rodina musí nakupovat.

Aktivita č. 2: HRA POTRAVNÍ PYRAMIDA

Dílčí cíl této aktivity: Evokovat u dětí představu, do jaké míry je jejich rodina potravinově soběstačná v porovnání s ostatními spolužáky.

Čas: 10 minut

Prostředí: učebna, školní třída s dostatkem volného prostoru

Pomůcky, materiál: papírová lepící páska, seznam otázek

Podrobný popis: Lektor nalepí na zem lepící pásku do tvaru pyramidy, jednotlivá patra s rozstupem cca 50 cm. Pyramida by měla mít min. 10 pater. Vyzve žáky, aby se postavili na první, nejdelší čáru – základnu pyramidy. Lektor poté postupně klade připravené otázky. Pokud žák na danou otázku odpoví ANO, může se posunout do dalšího patra pyramidy. V průběhu se lektor ptá na doplňující otázky – jaké bylinky sbírají, kterou zeleninu pěstují apod.

Seznam otázek:

- Máte na zahradě ovocné stromy nebo keře?
- Pěstujete zeleninu?
- Pěstujete obilí?

- Vyrábíte doma marmeládu?
- Sušíte ovoce?
- Sbíráte a zpracováváte (sušíte, mrazíte) lesní plody?
- Pěstujete nebo sbíráte bylinky na čaj?
- Pečete chleba?
- Chováte slepice na vejce?
- Chováte králíky?
- Máte doma krávu nebo alespoň vyrábíte mléčné výrobky z kupovaného mléka?
- Chováte včely a vyrábíte med?

Přechod k další aktivitě/závěrečné slovo:

Upozorníme na to, kolik těchto a dalších potravin (exotické ovoce, sladkosti apod.) si naše rodina musí koupit v obchodě/ jinde. Můžeme zmínit i fakt (hlavně u vesnických škol), že rodiny žijící ve městě jsou na tom ještě hůře, většinou bydlí v bytě a nemají možnost pěstovat ovoce nebo zeleninu nebo chovat domácí zvířata.

Pojďme si tedy potraviny nakoupit...

Aktivita č. 3: NÁKUP V SUPERMARKETU

Dílčí cíl této aktivity: Upozornit na fakt, že i u nás produkované potraviny, nebo i ovoce a zelenina v supermarketu často pochází z jiných částí Evropy nebo jiného kontinentu.

Čas: 20 minut

Prostředí: učebna, školní třída s tabulí, nejlépe magnetickou

Pomůcky, materiál: nákupní košíky, trvanlivé potraviny nebo obaly od potravin, obrázky potravin, mapa světa, špendlíky nebo magnetky

Podrobný popis:

Třída se rozdělí do několika skupin tak, aby v každé skupině bylo cca 4-5 žáků. Každá skupina dostane nákupní košík a v „supermarketu“ nakoupí 5 libovolných potravin. Na výběr jsou záměrně potraviny, které se pěstují nebo vyrábějí i v České republice. Poté lektor vyzve žáky, aby na výrobku našli zemi, ve které byla vyrobena. Žáci umístí obrázek potravin na mapu světa. Až jsou umístěné všechny potraviny, lektor klade doplňující otázky:

- Měli jste problém najít, kde byla potravina vyrobena, vypěstovaná?
- Překvapilo vás něco?
- Které z těchto potravin se vyrábí, pěstují i v České republice? (Jsou to všechny použité)

Přechod k další aktivitě/závěrečné slovo:

Ted' se podíváme, jak se všechny tyto potraviny dostaly až do České Republiky

Aktivita č. 4: JAK POTRAVINY PUTUJÍ PO SVĚTĚ?

Dílčí cíl této aktivity: Uvědomit si, jak dlouhou cestu musí některé potraviny urazit, aby se dostaly k nám do obchodu a co se s nimi po cestě děje.

Čas: 10 minut

Prostředí: učebna, školní třída s tabulí

Pomůcky, materiál: magnetky – dopravní prostředky, graf dovoz/vývoz

Podrobný popis: Skupiny z předchozí aktivity zkusí ke svým potravinám umístit dopravní prostředky, pomocí kterých se dostanou až k nám do supermarketu. Poté se na mapu společně podíváme a případně opravíme.

Nakonec ukážeme třídě obrázkový graf, na kterém je znázorněn poměr dovozu a vývozu některých potravin, které se u nás pěstují nebo vyrábí a vhodně okomentujeme.

Přechod k další aktivitě/závěrečné slovo:

Už víme, kudy k nám potraviny putují. Teď si zahrajeme hru, při které si vyzkoušíme, jak náročná je to cesta a co vše se během ní může stát.

Aktivita č. 5: HRA – KUPUJEME ČESNEK Z ČÍNY

Dílčí cíl této aktivity: Pohybová aktivita k odreagování. Děti si na vlastní kůži vyzkouší, jak dlouhou cestu musí česnek urazit, než se dostane k nám do obchodu. Díky simulovaným situacím si uvědomí, co všechno může dovoz potravin ovlivnit.

Čas: 15 minut

Prostředí: učebna, školní třída s dostatkem volného prostoru

Pomůcky, materiál: česnek, nákladáky, kamiony, lodě, nákupní košíky, zvonek nebo triangel, plakát uhlíková stopa.

Podrobný popis: Třída se rozdělí na 2 poloviny a proběhne závod v nakupování česneku. Žáci si ve skupině rozdělí role, je na nich, kolik jich na každém stanovišti bude a jakou zvolí strategii. Cílem hry je nakoupit co nejvíce česneku v supermarketu. Lektor zvolí, kudy pojedou jednotlivé dopravní prostředky vzhledem k prostorovým možnostem. Jednotlivé podmínky je možné upravit podle věku a schopností žáků. Starším dětem lze hru např. ztížit tím, že nesmí používat ruce apod.

- Nejprve je česnek potřeba vypěstovat a sklídit na poli v Číně. To je ale velká dřina, za každý posbíraný česnek je proto potřeba udělat 30 dřepů.
- Česnek se potom naloží na nákladák a odveze do přístavu. Na jedno auto se ale vejdou maximálně 3 česneky.
- Nákladní loď je veliká, uveze až 10 česneků naráz. Cesta do Evropy je dlouhá, proto i dráha pro loď je dlouhá.

- V přístavu v Evropě je potřeba česnek přeložit do kamionu. Do kamionu se ale vejdou zase jenom 3 česneky naráz.
- Následuje vyložení česneku v supermarketu.
- Nakonec si zákazník česnek nakoupí. 1 česnek stojí 30 dřepů.

Chvíli necháme třídu hrát hru. Po chvíli zazvoníme na zvonek a přerušíme hru. Při každém přerušení hru ztížíme vždy jednou z následujících překážek, tu po chvíli zase odstraníme:

- V Číně je velké sucho a špatná úroda. Vypěstovat jeden česnek proto stojí 50 dřepů.
- V Číně vypukla epidemie koronaviru a nesmí se odtam nic vyvážet.
- Náš pan prezident se nepohodl s čínským prezidentem a do ČR se tak nesmí dovážet nic z Číny (nesmí se přeložit česnek z lodě na kamion)
- Hrozně moc zdražila nafta, dovoz je drahý, proto česnek v supermarketu stojí 50 dřepů.
- Čínský česnek není kvalitní a ještě k tomu po cestě zplesnivěl, Všechn česnek, který je teď v supermarketu je potřeba vyhodit.

Přechod k další aktivitě/závěrečné slovo:

Kromě těchto problémů při dovozu potravin je samozřejmě největším problémem velká zátěž pro životní prostředí, znečištění oceánů a ovzduší. Třídě ukážeme porovnání uhlíkové stopy u jednotlivých dopravních prostředků. Překvapivě největší zátěží pro životní prostředí jsou nákladní lodě, protože sice neprodukují tolik CO₂ do ovzduší, ale o to více znečišťují oceány.

Aktivita č. 6: DOKUMENT CESTA BANÁNU

Dílčí cíl této aktivity: Ukázat realitu dovozu potravin, zklidnění před přestávkou.

Čas: 15 minut

Prostředí: učebna, školní třída

Pomůcky, materiál: počítač, dataprojektor, (plátno), odkaz na dokument

Podrobný popis:

Třídě pustíme dokument Cesta banánu. Po skončení dokumentu se můžeme žáků zeptat, jestli je něco překvapilo, chtějí se na něco zeptat?

Odkaz na dokument: <https://www.youtube.com/watch?v=LC9MnKZs258>

Přechod k další aktivitě/závěrečné slovo:

Následuje přestávka

Aktivita č. 7: KDE KUPOVAT REGIONÁLNÍ VÝROBKY?

Dílčí cíl této aktivity: Představit žákům různé možnosti, kde získat potraviny vyrobené nebo vypěstované v našem regionu, nebo alespoň v České republice.

Čas: 25 minut

Prostředí: učebna, školní třída

Pomůcky, materiál: materiály s informacemi o jednotlivých způsobech nakupování.

Podrobný popis:

Krátce shrneme důvody, proč je dobré nakupovat regionální, nebo alespoň české potraviny:

Jsou více čerstvé a chutné

Potraviny přímo z vašeho kraje nemusí absolvovat dlouhou cestu až k Vám na stůl, a jsou proto díky vyšší čerstvosti chutnější.

Chráníte životní prostředí

Doprava potravin na dlouhou vzdálenost zatěžuje životní prostředí. Čím kratší cesta, tím méně dochází ke znečištění ovzduší nebo vody.

Podpoříte místní zaměstnanost

Bude-li mezi spotřebiteli zájem o regionální potraviny, zůstanou zachována pracovní místa, eventuálně se nabídka pracovních míst v regionech ještě zvýší.

Víte lépe co jíte

O producentech potravin z vašeho okolí máte většinou mnohem víc informací než o anonymních výrobcích zdaleka.

Třída se opět rozdělí do skupin. Každá dostane informace o jednom způsobu nákupu regionálních potravin - farmářské trhy, supermarket, prodej ze dvora, bedýnky, pojízdny prodej. Dostanou cca 10 minut na to, aby si materiál prostudovali a vybrali důležité informace na základě návodných otázek. Poté si skupina zvolí jednoho mluvčího a ten prezentuje ostatním, co zjistili.

Přechod k další aktivitě/závěrečné slovo:

Zjistili jsme, že při nákupu v supermarketu je možné sledovat regionální značky, teď se podíváme, které se v současnosti u nás používají.

Aktivita č. 8: REGIONÁLNÍ ZNAČENÍ

Dílčí cíl této aktivity: Ukázat, které typy regionálního značení se u nás používají.

Čas: 10 minut

Prostředí: učebna/školní třída

Pomůcky, materiál: Výrobky s různými druhy regionálního značení

Podrobný popis:

Krátce představíme některé způsoby regionálního značení. Podrobné informace k jednotlivým značkám najdete v příloze „Regionální značení“. Zároveň pošleme po třídě ukázkou výrobků, aby se žáci podívali, kde značku hledat. Pro starší žáky můžeme zmínit ještě označení bio.

Přechod k další aktivitě/závěrečné slovo:

Ted' se z vás stanou pořadatelé farmářských trhů.

Aktivita č. 9: FARMÁŘSKÉ TRHY

Dílčí cíl této aktivity: Zjistit, kde v okolí se nachází pěstitelé nebo výrobci potravin, získat představu o tom, kam až sahá region Moravskotřebovska a Jevíčka a které obce do něj patří.

Čas: 25 minut

Prostředí: učebna/školní třída

Pomůcky, materiál: Tablety nebo počítače připojené na internet, mapky s vyznačením regionálních výrobců, mapa regionu, obrázky potravin, magnety, magnetická tabule

Podrobný popis:

Třída se promění v pořadatele farmářských trhů. Opět se rozdělí do skupin a budou mít za úkol pokusit se vyhledat vhodné místní pěstitele/výrobce na farmářské trhy, které chtějí pořádat ve své obci. Každá skupina dostane seznam potravin, které potřebují sehnat. Druhy potravin jsou stejné jako v aktivitě „Jak putují potraviny po světě?“. Chvilí žáky necháme, ať zkusí sami vyhledávat na internetu. Po cca 5ti minutách jim jako pomůcku rozdáme mapku regionálních pěstitelů/výrobců s odkazy na internetové stránky. Za dalších cca 10 minut jeden ze skupiny představí třídě, které prodejce pro své potraviny vybrali a umístí je na velkou mapu regionu. Malé mapky si může každý žák odnést domů.

Přechod k další aktivitě/závěrečné slovo:

Ted' už víme všechno o tom, proč a kde můžeme nakupovat regionální potraviny. Ještě bychom je ale měli ochutnat a porovnat, jestli chutnají lépe, než ty, které putují přes celou Evropu nebo dokonce svět a neznáme jejich původ.

Aktivita č. 10: OCHUTNÁVKA

Dílčí cíl této aktivity: Ochutnat některé regionální potraviny, porovnat jejich chuť s těmi dovezenými z ciziny.

Čas: 10 minut

Prostředí: učebna/školní třída

Pomůcky, materiál: Několik druhů potravin, nejlépe trvanlivých, korálky, zavařovačky, popř. papíry a fixy

Podrobný popis:

Na stůl nebo školní lavici umístíme několik druhů potravin vždy ve dvojici tak, aby nebylo např. z etikety jasné, která je regionální a která dovezená z ciziny. Vhodné jsou potraviny, které lze použít opakovaně, např. med, česnek, povidla. Žáci postupně ochutnávají a zkouší odhadnout, která z potravin je regionální. U každé potraviny „hlasují“ vhozením korálku do příslušné sklenice, nebo čárkou na papír. Nakonec lektor/učitel odhalí, které potraviny byly regionální a zhodnotí, jak třída hlasovala a jestli původ potravin může mít vliv i na její chuť.

Přechod k další aktivitě/závěrečné slovo:

Pojďme si na závěr shrnout, co jste se dnes dozvěděli a zažili.

Aktivita č. 11: REFLEXE

Dílčí cíl této aktivity: Shrnout nově nabyté informace o původu potravin. Zjistit zpětnou vazbu od žáků.

Čas: 10 minut

Prostředí: učebna/školní třída

Pomůcky, materiál: Plakát s terčem z 1. aktivity.

Podrobný popis:

Nejprve znovu ukážeme plakát s terčem, kde žáci na začátku programu vyznačili, jak daleko od svého bydliště si představují pojem region. Zeptáme se, jestli by někdo po absolvování programu chtěl tuto vzdálenost změnit. Nakonec zmíníme, že region není jednoznačně definován, záleží na tom, kdo a pro jakou příležitost pojem používá.

Poté postupně probereme jednotlivé části programu a zjišťujeme zpětnou vazbu. Pro vedení reflexe můžeme použít různé metody, inspirace např. zde <https://www.skautskyinstitut.cz/metodika/zpetna-vazba-po-aktivitach/>

POUŽITÉ A DOPORUČENÉ ZDROJE INFORMACÍ:

BRŮČKOVÁ, Tereza. *Farmářské trhy jako fenomén doby*. Pardubice, Bakalářská práce. Fakulta ekonomicko-správní Univerzity Pardubice.

SPILKOVÁ, Jana. *Alternativní potravinové sítě - česká cesta*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN isbn:978-80-246-3307-7.

KAŽMIERSKI, Tomáš. Značení regionálních produktů v České republice. Brno: Lipka - školské zařízení pro environmentální vzdělávání, 2013. Metodický materiál pro učitele. ISBN isbn:978-80-87604-55-7.

Češi objevují prodej ze dvora. I kvůli skandálům - Asociace soukromého zemědělství ČR. Asociace soukromého zemědělství ČR [online]. Copyright © 1998 [cit. 04.06.2020]. Dostupné z: <https://www.asz.cz/cs/aktualne-z-asz/cesi-objevuji-prodej-ze-dvora-i-kvuli-skandalum.html>

Farmářský trh – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Farm%C3%A1%C5%99sk%C3%BD_trh

Farmářské bedýnky je třeba objednat právě teď - Vitalia.cz. Vitalia.cz - chytře na život [online]. Copyright © 2009 [cit. 07.06.2020]. Dostupné z: <https://www.vitalia.cz/clanky/farmarske-bedynky/>

KAŽMIERSKI, Tomáš. Značení regionálních produktů v České republice. Brno: Lipka - školské zařízení pro environmentální vzdělávání, 2013. Metodický materiál pro učitele. ISBN isbn:978-80-87604-55-7.

ARZ - Regionální značky. ARZ - Regionální značky [online]. Copyright © 2010 [cit. 07.06.2020]. Dostupné z: <http://www.regionalni-znacky.cz/>

Uhlíková kalkulačka | Hnutí DUHA. Hnutí DUHA | Friends of the Earth Czech Republic [online]. Copyright © 2016 Hnutí DUHA [cit. 07.06.2020]. Dostupné z: <https://hnutiduha.cz/temata/uhlikova-kalkulacka>

Dovoz potravin do České republiky (Potraviny, eAGRI). [online]. Copyright © 2009 [cit. 07.06.2020]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/potraviny/zivotni-situace/zakladni-informace-k-dovozum-potravin-do.html>

Internetový portál bezpečnosti potravin - . Internetový portál bezpečnosti potravin - [online]. Copyright © 2018 [cit. 07.06.2020]. Dostupné z: <https://www.bezpecnostpotravin.cz/>